

Dva fenomena suvremenog terorizma: uključenost žena u terorističke akcije i medijsko praćenje terorističkog djelovanja

Tomljanović, Maria

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:772637>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 29/07/2016

**Dva fenomena suvremenog terorizma: uključenost žena u
terorističke akcije i medijsko praćenje terorističkog
djelovanja**

Maria Tomljanović, 0068/2013

Sveučilište Sjever

Odjel za novinarstvo

Završni rad br. 29/07/2015

Dva fenomena suvremenog terorizma: uključenost žena u terorističke akcije i medijsko praćenje terorističkog djelovanja

Studentica

Maria Tomljanović, 0068/2013

Mentorica

Lidija Dujić, doc. dr. sc.

Koprivnica, srpanj 2016. godine

PREDGOVOR

Suvremeno doba terorizma sa sobom nosi mnoštvo fenomena, no posebno se zanimljivima čine dva – jedan je uključivanje žena u terorističke akcije, a drugi je medijsko praćenje terorizma. Kada govorimo o teroristima, najčešće mislimo na muškarce, no svjedoci smo kako se danas u svijetu terorizma pojavio i novi trend – žene samoubojice. Malobrojne su one koje je osveta ponukala na to da se regrutiraju u terorističke redove, većina njih žrtve su vlastitih muževa, obitelji ili svoje okoline. Razvoj tehnologije omogućio je ženama sudjelovanje u širenju terorističke propagande, no velik dio njih odlučio se i na fizičku borbu.

U vrijeme kada je terorizam prisutniji no ikad, a medije se naziva sedmom silom svijeta, važno je proučiti njihovu povezanost i međusobni utjecaj. Sasvim je izvjesno kako terorizam za svoj opstanak i svoj glavni cilj ima zastrašivanje i stvaranje panike što se ne može postići bez medija. S druge pak strane, mediji preživljavaju zahvaljujući ekskluzivnim pričama i pričama s „puno krvi“, stoga im izvještavanje o terorizmu osigurava publiku. Postavlja se pitanje kako zaustaviti medijsko izvještavanje o terorizmu koje potiče na strah i histeriju, i u konačnici ostvaruje ono što teroristi žele.

Medijska etičnost u izvještavanju o terorizmu segment je koji ne smijemo zaboraviti. U želji za ekskluzivnošću mediji često etička načela stavljaju u drugi plan i tako direktno pomažu teroristima u širenju straha i panike. Objavljivanje terorističkih prijetnji, akcija i snimaka ili fotografija smaknuća pridonosi terorističkoj propagandi. A širenje terorističke propagande svakako nije i ne smije biti cilj medija.

SAŽETAK

Terorizam je danas globalni problem, a društvo kao cjelina nema adekvatan odgovor na ovaj rat terora. Teroristička propaganda stvorila je atmosferu u kojoj se pojedinac ne osjeća slobodno i sigurno. Strah od terorizma uvukao se u sve pore društva. Razvoj tehnologije naznačio je i novo doba terorizma. Komunikacija je razvojem interneta olakšana te je sigurnosnim službama teže ući u trag terorista jer se njihova komunikacija najčešće odvija preko društvenih mreža.

Razvoj terorističke propagande na internetu pokrenuo je i novi trend u terorizmu – uključivanje žena u terorističke akcije. Dok je kod nekih žena motivacija prvenstveno emocionalna, primjer čečenskih žena samoubojica pokazuje kako su često izmanipulirane i izdane od vlastite obitelji. Terorističke organizacije u svoje redove regrutiraju prosječne žene kako ih sigurnosne službe ne bi otkrile. Ovaj fenomen suvremenog terorizma – pojava žena teroristkinja, označio je novo doba terorizma, ali i novo doba ravnopravnosti spolova u islamskom svijetu. Al-Kada je od svojih početaka ženama spočitavala nedovoljnu angažiranost u džihadu, a danas su upravo žene na nekim ključnim položajima u ovoj terorističkoj organizaciji.

Još jedan fenomen suvremenog terorizma jest medijsko praćenje terorizma. Teroristi su posljednjih godina svjesni moći masovnih medija i nastoje ih maksimalno iskoristiti za zastrašivanje, propagandu, postizanje političkih ciljeva, ali i pokazivanje svoje snage. Od svih medija, upravo su internet i njegov razvoj najviše pogodovali umrežavanju terorističkih skupina i planiranju terorističkih napada. Medijsko praćenje terorizma nemoguće je sagledati izvan konteksta medijskog spektakla. U slučajevima terorizma koji sa sobom nose i širenje panike i histerije, čini se neizbježnim da se dio te histerije prenese i u medijsko praćenje na koje utječu brojni faktori. Medijski rat za publiku koji je eksplodirao pojavom brzorastućih medija na internetu sa sobom je u mainstream medije donio i senzacionalizam kakav je dotad bio rezerviran samo za tabloide. Jasno je da se teroristički napadi kao masovne tragedije s kojima se ljudi globalno poistovjećuju odlično uklapaju u taj obrazac. Vrijedi to i za hrvatske medije koji djeluju na sličnim principima kao i većina zapadnjačkih medija.

U tom kontekstu promotrili smo kako su hrvatski online mediji pratili slučaj otmice i smaknuća hrvatskog državljanina Tomislava Salopeka. Dok su se hrvatski portali uglavnom vodili načelima etičnosti, neki su regionalni portali pali na ispitu. U novinarstvu donošenje etičnih odluka nije uvijek lako, ali se od medija očekuje profesionalnost i dobar ukus. No u visoko tabloidiziranim

medijima u kojima je senzacionalizam pravilo, a ne iznimka, i novinarska je etičnost sve češće iznimka nego pravilo.

Ključne riječi: mediji, novinarska etika, propaganda, terorizam, žene samoubojice

SADRŽAJ

1.	Uvod	1
2.	Uvod u terorizam	3
2.1.	Pojam terorizma	3
2.2.	Razlika između rata i terorizma	4
2.3.	Stari i suvremeni terorizam	5
2.4.	Konstante terorizma	6
2.5.	Novi teroristi	8
3.	Žene u svijetu terorizma	10
3.1.	Al-Kaida i žene samotnjakinje	10
3.2.	Elizabeth Taylor džihada.....	11
3.3.	Prva zapadnjačka žena kamikaza	12
3.4.	Jihad Jane	13
3.5.	Čečenske žene samoubojice	14
4.	Terorizam i mediji	17
4.1.	Odnos terorista i medija	17
4.2.	Internet i društvene mreže kao sredstvo terorista.....	18
4.3.	Medijsko praćenje terorizma	21
4.4.	Izvještavanje o terorizmu i hrvatski online mediji	22
4.5.	Slučaj otmice i ubojstva Hrvata Tomislava Salopeka na hrvatskim portalima.....	24
5.	Zaključak	30
6.	Literatura	32

1. UVOD

Ovaj završni rad bavi se terorističkim djelovanjem koje je danas jedna od glavnih prijetnji suvremenom društvu. Iako se počeci terorizma naziru još od Francuske revolucije, terorizam je danas znatno promijenjen. Uzrok tome je pojava novih fenomena u suvremenom terorizmu među kojima su i uključenost žena u terorističke akcije te problematika medijske prezentacije terorističkog djelovanja. Rad nastoji objasniti kako se terorističko djelovanje promijenilo pojavom ovih dvaju fenomena i kako to utječe na suvremeno društvo.

Svrha proučavanja tih fenomena jest bolje shvaćanje naglog prodiranja terorizma u pore suvremenog društva te mahnito širenje straha i hysterije. Temeljito i kvalitetno upoznavanje s počecima terorizma, počecima uključivanja žena u terorističke akcije te počecima medijskog sudjelovanja u širenju terorističke propagande rezultirat će boljim razumijevanjem naglog razvoja terorističkih organizacija. Cilj ovog rada jest da čitateljima pruži nova znanja koja se kasnije mogu primijeniti u praksi i pomoći u osmišljavanju strategija kojima će se usporiti prodiranje terorizma kao i zaustavljanje širenja straha i hysterije pomoću medija.

Prvi dio rada uvodi nas u sam terorizam, njegove karakteristike i obilježja koja razlikuju suvremeni od starog terorizma te terorizam i rat. U ovom dijelu rada objedinjujemo različite definicije terorizma koje ukazuju na problematičnost preciznog definiranja što dovodi do stvaranja različitih definicija od strane država i institucija, a samim time i različitih kriterija i načina borbe protiv terorizma. Navodimo i konstante terorizma te način na koji oni utječu na samo terorističko djelovanje. Posljednje potpoglavlje ovog dijela rada bavi se razvojem tehnologije koja je uvelike olakšala komunikaciju između terorista, ali i pokrenula uključivanje žena u terorističke akcije.

U drugom dijelu rada pišemo o ulozi žena u svijetu terorizma danas, njihovoj motivaciji te (ne)slobodnom odabiru terorizma kao načina izražavanja svojih stavova. Navodimo i kratke biografije najpoznatijih svjetskih teroristkinja. U ovom dijelu rada razmatramo i o iskustvima te zaključcima novinarku Julije Juzik, koja je putujući Čečenijom razgovarala s obiteljima žena koje su svoj život skončale terorističkim činom.

Treći dio rada bavi se problematikom medijskog praćenja terorističkog djelovanja. Istražujemo o odnosu terorista i medija te o glavnim ciljevima terorističkih skupina u korištenju medija. U ovom dijelu rada bavimo se i problematikom opće dostupnosti islamističke propagande koristeći internet, odnosno društvene mreže, zahvaljujući kojima teroristi šire strah i hysteriju. Medijsko praćenje

terorizma sagledavamo u kontekstu medijskog spektakla. Promatramo na koji se način izvještava o terorizmu i koji sve faktori na to utječu, fokusirajući se posebno na hrvatske online medije. U posljednjem potpoglavlju ovog dijela rada na konkretnom primjeru slučaja otmice i ubojstva Hrvata Tomislava Salopeka analiziramo kako su hrvatski portali popratili cijeli slučaj. S obzirom na činjenicu da neki mediji susjednih zemalja objavljuju nezamućenu fotografiju brutalnog smaknuća Tomislava Salopeka, otvaramo i pitanje novinarske etičnosti u izvještavanju o terorizmu, a cijeli rad završava zaključkom.

2. UVOD U TERORIZAM

Unatoč tome što je glavni faktor terorizma iznenađenje, terorizam danas više ne iznenađuje. Strah od terorizma uvukao se u pore svakog društva, a kako primjećuje Charles Townshend, adekvatnog odgovora na ovaj rat terora još uvijek nema. „Zbog nečeg u terorizmu njegova opasnost raste, poput duha iz boce, i postaje daleko veća od njegove stvarne fizičke razmjere. Slike terorizma, u novinskim karikaturama ili na naslovnim stranama, poplave knjiga na tu temu koje su objavljene za našeg života, obično prikazuju džinovsko oružje nasuprot smežuranih meta.“¹

2.1. Pojam terorizma

Iako je terorizam poznat još od doba Francuske revolucije, njegova jedinstvena definicija ne postoji. Zbog nemogućnosti definiranja ovoga glavnog problema suvremenog svijeta mnoge države stvaraju vlastite definicije, navodi Townshend. „Terorist je opis koji skoro nikad nije prihvatilo ni jedan pojedinac ni grupa. Taj naziv im pripisuju drugi, prije svega vlade država koje napadaju. Sjedinjene Američke Države ga na primjer, definiraju kao 'proračunatu upotrebu ili prijetnju nasiljem da bi se ulio strah, sa ciljem da se prisile ili zastraše vlade ili društva'; Velika Britanija kao 'upotrebu ili prijetnju ozbiljnim nasiljem protiv svake osobe ili imovine, koja ima za cilj promovirati politički, vjerski ili ideološki program djelovanja'.²

Pozivajući se na mišljenje Pavla Kalinića o definiciji terorizma, autori Jurišić i Šapit u članku *Utjecaj terorizma na ulogu i djelovanje medija* terorizam smatraju sredstvom za postizanje određenih ciljeva i nasiljem radi učinka. Glavni cilj terorizma jest strah. „Zapravo, žrtva može biti posve nevažna, nebitna, strah je namjeren i bitan. Zato se terorizam, prema mišljenju Pavla Kalinića, može definirati kao metode kojima određena organizirana skupina ili stranka pokušava ostvariti svoje ciljeve sustavnom primjenom nasilja. Time se terorizam ne razlikuje samo od terora države, nego i od nasilja mase ili masovne pobune“.³

¹ Townshend, C. Terorizam, Šahinpašić, Sarajevo, 2003, str. 2.

² Townshend, C. Terorizam, Šahinpašić, Sarajevo, 2003, str. 3.

³ Jurišić, J. i Šapit, M. (2005.), *Utjecaj terorizma na ulogu i djelovanje medija*, Politička misao, Vol. XLII, br. 4, str. 115-128.

Organizacije koje su sačinjavali prvi revolucionarni teroristi nastojale su pružiti otpor tadašnjem režimu u kojem se pojedinac nije mogao slobodno politički izraziti niti djelovati. „I, što je najbitnije, mnogi inozemni kritičari carske Rusije – uključujući i vlade – slagali su se s njima. To je i dalje slučaj, kao kad je Sirija nedavno, javno i po sve nezgodno odbila da pristane na britansko i američko inzistiranje da su vojne akcije Arapa protiv Izraela dio jedinstvene globalne pojave terorizma. Tako se stvorila glasovita izreka 'što je za jednog terorista za drugog je borac za slobodu'. Taj relativizam je ključni razlog zbog kojeg je nemoguće naći neku definiciju terorizma koja nije sporna.“⁴

Christopher C. Harmon u knjizi *Terorizam danas* upozorava da je terorizam uvijek politički, čak i kada pokazuje neke druge motive (vjerske, ekonomske ili društvene). „Fanatične male skupine, državni agenti i širi pobunjenički pokreti, koji nastoje postići političke i vojne ciljeve koje je, po njihovoj procjeni, nemoguće postići na redovnim političkim forumima ili na bojnopolju protiv cijele vojske, koriste terorizam, koji je danas postao poznato obilježje svjetske politike i sukoba.“⁵

2.2. Razlika između rata i terorizma

Brojni autori pokušavaju odrediti jasnu granicu između rata i terorizma. Charles Townshend tako u svojoj knjizi *Terorizam* naglašava kako rat određuje proces borbe, a sam terorizam negira borbu. Za njega je terorizam upotreba nasilja naoružanih protiv nenaoružanih.

„Razmišljanje o procesu terora dovodi do zaključka da suštinska razlika između rata i terorizma počiva u njihovoj operativnoj logici: rat je u krajnjoj liniji prisilan, a terorizam impresivan. Rat je fizički, a terorizam mentalni.“⁶

Townshend navodi i veliku uključenost žena u terorističkim akcijama kao izrazitu razliku između terorizma i rata. Kao primjer uzima Veru Zasulič koja je predvodila prvi oružani napad Narodnika 1878. godine, a rezultat napada bilo je ubojstvo guvernera te Waffae al – Edress, prvu arapsku

⁴ Townshend, C. *Terorizam*, Šahinpašić, Sarajevo, 2003, str. 5.

⁵ Harmon, C. C. *Terorizam danas*, Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 19.

⁶ Townshend, C. *Terorizam*, Šahinpašić, Sarajevo, 2003, str. 16.

bombašicu samoubojicu u Izraelu. „... Žene su bile u prvim borbenim linijama i, prema tome, prve promijenile uloge spolova. Zapravo, otprilike jedna četvrtina ruskih terorista u XIX stoljeću bile su žene, a taj broj možda je premašen među njemačkim i američkim teroristima sedamdesetih godina XX stoljeća. Čitava trećina (33 posto) komunista organiziranih radi oslobođenja proletarijata (COLP) u Italiji bile su žene, kao i 31% Brigate Rosse (Crvenih brigada) u istoj zemlji.“⁷

Townshend primjećuje da i tamo gdje su žene istaknute u terorističkim akcijama one i dalje predstavljaju manjinu. Osim što su manjina, prava žena Trećeg svijeta znatno su manja od prava žena zapadnog svijeta.

2.3. Stari i suvremeni terorizam

Iako postoji već stoljećima terorizam nije uvijek bio isti i danas možemo zaključiti da se stari i suvremeni terorizam u mnogočemu razlikuju. „Između starog terorizma i onog suvremenog ne postoji razlika u stupnjevima već u njegovoj prirodi... Povjesničar Georges Minois jasno ukazuje na razlike između klasičnog tiranocida i modernog političkog atentata, i što se tiče mete i što se tiče motivacije. Tiranicid je obrambena gesta osobe koja pogubljuje tiranina, u slučaju kad je taj isti tiranin povrijedio prirodni, građanski ili vjerski zakon. Moderni teroristički akt je čin koji silom želi nametnuti neku promjenu; to je napadački čin koji je više upravljen prema državi nego prema fizičkoj osobi koja je samo simbol omražene državne vlasti. Tiranicid se okomljuje na čovjeka, a terorizam na sustav.“⁸ Evidentno je i kako je razvoj tehnologije utjecao na terorizam i promijenio tijek njegova razvoja te ga na neki način i olakšao. Zahvaljujući tehnologiji terorizam je postao globalni problem protiv kojeg se svakodnevno bore sigurnosni sustavi zapadnih zemalja.

Jean – Francois Gayraud i David Senat u svojoj knjizi *Terorizam* zaključuju kako suvremeni teroristi uvjereni u ispravnost svojih stavova smatraju opravdanim napasti predstavnike poretka koji je za njih nepravedan. Autori također iznose i podjelu terorizma na: terorizam hladnog rata i terorizam svjetskog kaosa.

⁷ Townshend, C. *Terorizam*, Šahinpašić, Sarajevo, 2003, str. 18-19.

⁸ Gayraud, J. F. i Senat, D. *Terorizam*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2008, str. 21.

„Tijekom 90-ih godina XX stoljeća najučinkovitiji sudionici svjetskog terorizma prestali su s djelovanjem, a njegove karizmatične figure nestale su s političke scene: Hafez al-Asad, Abu Nidal, Ali Fallahian, Ahmed Jibril itd. Terorizam hladnog rata bio je uistinu smrtonosan i dojmljiv fenomen, ali već pomalo marginaliziran, gotovo s folklornim obilježjima. Bio je homeopatski, ideološki i piramidalan. Ali to se promijenilo.“⁹

Pokretač terorizma hladnog rata bila je politika, a terorist je ubijao zbog svojih političkih ideja i stavova.

Terorizmi svjetskog kaosa odraz su današnjeg društva, tempa i načina života. „Novi svijet je eksplozivan i turbulentan; terorizam je tako postao masivan, bez teritorija, iracionalan, promjenjiv, neuhvatljiv, kriminaliziran, i bez matične države. Sada ga utjelovljuju nove figure bitno različite od prijašnjih: Ramzi, Jusuf, Pablo Escobar, komandant Robot, Osama bin Laden itd. Taj terorizam 'visokog intenziteta' razlikuje se od starog svojim dvosmjernim razvojem: od 'političkog' prema 'razularenim' i od 'kontroliranog' prema 'iracionalnom'.“¹⁰

2.4. Konstante terorizma

Proces urbanizacije izrazito je povoljan za terorističke napade. „Grad rađa teritorijalnu koncentraciju moći (političke, ekonomske, medijske itd.) i čini nas krhkijima; demografska koncentracija jača nesigurnost i povećava vjerojatnost za terorističke napade.“¹¹

Terorizam ne može preživjeti bez medija. Mediji su ti koji terorističkom činu daju na važnosti, a čim je veći broj žrtava, teroristički čin dobiva više medijskog prostora.

„Neki teroristički činovi imaju, zbog duljine njihova trajanja, snažniju promidžbenu snagu od drugih. Takvi su otmice, uzimanje talaca i zrakoplovno gusarstvo. Kemijsko, bakteriološko ili nuklearno oružje možda će se manje koristiti za masovno uništenje, a više za agresivni pristup u

⁹ Gayraud, J. F. i Senat, D. Terorizam, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2008, str. 22.

¹⁰ Gayraud, J. F. i Senat, D. Terorizam, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2008, str. 24-25.

¹¹ Gayraud, J. F. i Senat, D. Terorizam, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2008, str. 29.

već zasićene i otupjele medije. Postoje oružja koja su više medijska od drugih. Teroristički čin je istodobno i informacija i način izražavanja. To je također i oblik poruke i dijaloga između napadača i žrtve.“¹²

Ignoriranje terorističkih prijetnji i napada na neki bi način predstavljalo podcjenjivanje terorizma. U vremenu kada mediji predstavljaju četvrtu silu potrebno je terorizmu davati manje medijskog prostora i na takav ga način pokušati umanjiti na njemu najvažnijem segmentu, onom medijskom.

Gayraud i Senat naglašavaju i da je terorizam najnasilniji oblik psihološkog rata. Cilja se na zajedništvo, na slabljenje duha i volje. „Terorizam čini razliku između stvarnih i psiholoških efekata koje višestruko umnaža. On vješto koristi dva aspekta terorističke prakse: iznenađenje i sveprisutnost. Ono što terorističkom činu pridaje goleme psihološke efekte jest njegova nepredvidljivost u vremenu i prostoru, teroristički čin mijenja stavove stanovništva i razvija pojam kolektivne odgovornosti.“¹³

Iako se javljaju dvojbe o motivaciji nakon svakog terorističkog čina, najčešće se radi o političkoj i vjerskoj motivaciji, postoje i neke konstante u terorističkom mentalitetu. Prema Gayraudu i Senatu terorist vjeruje u prvenstvo djelovanja: u svojoj biti on je aktivist kojeg pokreću vrijednosti, kakve god te vrijednosti bile.

Početak političke primjene terorističkog koncepta smatra se odluka Sjedinjenih Američkih Država 1979. godine kojom su počeli sastavljati popis terorističkih država. Od 1996. godine SAD sastavlja i popis terorističkih organizacija. Gayraud i Senat smatraju kako su ovim činom SAD dale sebi za pravo određivati zakon i uspostavljati nove moralne kvalifikacije za dobro i zlo. „Neka država ili organizacija svedena je tako na proizvoljne i diskutabilne zaključke. Tako provedena semantička redukcija ima za cilj izbjegavanje institucija međunarodne zajednice. Teroristička država postaje tako inačicom puno šire kategorije Rogue States (država ološa, parija, razbojnika).“¹⁴

¹² Gayraud, J. F. i Senat, D. Terorizam, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2008, str. 29.

¹³ Gayraud, J. F. i Senat, D. Terorizam, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2008, str. 30.

¹⁴ Gayraud, J. F. i Senat, D. Terorizam, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2008, str. 43.

Na ovaj je način od 1993. godine sedam država trajno obilježeno: Sudan, Sjeverna Koreja, Kuba, Irak, Iran, Libija i Sirija. Države saveznice SAD-a koje na neki način podržavaju terorizam (Pakistan u Kašmiru, Turska u Čečeniji i druge), nisu se našle na popisu. Popis terorističkih država koji su sastavile Sjedinjene Američke Države i više je no subjektivan.

Danas, 23 godine nakon prvog popisa terorističkih država, SAD i dalje vodi glavnu riječ u svijetu po pitanju etiketiranja država Trećeg svijeta kao (ne)terorističkih, ovisno o vlastitim interesima i motivima.

2.5. Novi teroristi

Kao što je i ranije već spomenuto, razvoj tehnologije uvelike je utjecao i na razvoj terorizma. Komunikacija među pristašama terorizma postala je jednostavnija, a zahvaljujući internetu radikalne ideje šire se brže no ikad. „Razvoj terorizma u posljednjih nekoliko godina u stopu slijedi napredak tehnologije, u prvom redu interneta, tako da danas bez pretjerivanja možemo govoriti o naraštaju 'Kaida 2', koji se razvio usporedno s tehnologijom 'Web 2.0', i koji, kao i Web 2.0, obilježavaju društvene mreže i virtualne osobnosti. A kako se danas već govori o dolasku 'Weba 3' pa i 'Weba 4', vjerojatno je da će uz svaku novu inačicu Weba stasati i neki novi naraštaj pristaša Al-Kaide.“¹⁵

Kako bi prikazao koliko radikalne ideje i poruke mogu doprijeti do svojih pristaša, Guidere u svojoj knjizi *Novi teroristi* navodi slučaj Hussaina Osmana koji je zbog tekstova o džihadu i videosnimaka o iračkom sukobu koje je pronašao na internetu sudjelovao u napadu na London u srpnju 2005. godine.

Mathieu Guidere u knjizi *Novi teroristi* prvi progovara o samotnjačkom terorizmu, njegovim značajkama i motivima. „Jedna je značajka zajednička svima koje privlači samotnjački terorizam, a to je izrazito politički karakter religioznosti; religiozno tumačenje političkih događaja na međunarodnoj razini (kršćani protiv muslimana) i društvenih odnosa na nacionalnoj razini (ljudska nepravda protiv božanske pravde). Zbog tog religioznog tumačenja politike teroristi samotnjaci

¹⁵ Guidere, M. *Novi teroristi*, Alfa, Zagreb, 2012, str. 9.

osjećaju duboki resantiman prema Zapadu koji smatraju odgovornim za sve nedaće čovječanstva, a posebice muslimana, ma gdje se nalazili.“¹⁶

Navodi i kako se samotnjački terorizam temelji na osvetničkoj logici. Pojedinci koji sebe smatraju pravednicima reaguju nakon događaja koji su za njih nepodnošljivi ili nepravedni. „Ta želja za osvetom može biti i reakcija na neku akciju stranog okupatora, kao što je to slučaj s Al-Kaidom u Iraku ili u Afganistanu, no napadi se ponekad izvode i radi osвете zbog lošeg tretmana u zatvoreništvu, kao što je to slučaj s bivšim zatvorenicima Guantanamo, koji su postali vođe Al-Kaide na Arapskom poluotoku. Osveta može biti i reakcija na osjećaj viktimizacije koji je postao nepodnošljiv pa određene pojedince navodi da se poistovjete s pitanjima nekog naroda ili zajednice koji su im zapravo strani (Palestina, Čečenija itd.). U tim slučajevima pojedinačnu osvetu možemo shvatiti kao materijalizaciju želje da se nešto poduzme i nastojanja da se pomogne u borbi protiv nepravednog i oholog Zapada.“¹⁷

¹⁶ Guidere, M. Novi teroristi, Alfa, Zagreb, 2012, str. 33-34.

¹⁷ Guidere, M. Novi teroristi, Alfa, Zagreb, 2012, str. 64-65.

3. ŽENE U SVIJETU TERORIZMA

Posljednjih godina žene zauzimaju neke od ključnih položaja u međunarodnom terorizmu. Teroristička organizacija Al-Kaida ženama je povjerila neke od najvažnijih uloga unutar svoje organizacije. Osim palestinskih žena u terorizmu aktivno sudjeluju i čečenske žene.

Dok je kod nekih žena motivacija prvenstveno emocionalna, čečenske žene samoubojice često su izdane od vlastite obitelji i izmanipulirane. Najpoznatije svjetske teroristkinje – Elizabeth Taylor džihada, Muriel Decauque i Jihad Jane – detaljno razmatramo u sljedećim potpoglavljima.

Važno je napomenuti kako je razvoj tehnologije i interneta ženama omogućio praćenje džihadističkih pohoda koji su ih ponukali na uključenje u „sveti rat“.

3.1. Al-Kaida i žene samotnjakinje

Teroristička organizacija Al-Kaida od svojih je početaka ženama spočitavala nedovoljnu angažiranost u džihadu. Kako navodi Guidere, u *Poslanici ženama* iz Rekrutacijskog priručnika Al-Kaide jasno je vidljivo kako se od njih očekuje moralna i psihološka podrška: “Ne želimo da ideš na bojno polje, kako bismo te poštjedjeli svakog poniženja i pobune; samo želimo da slijediš primjer žena iz davnina potičući na džihad, pripremajući muškarce za borbu, pokazujući strpljivost na tom putu i želju za sudjelovanjem u borbi na svaki način, a radi donošenja pobjede islamu.”¹⁸

Kao najupečatljiviji primjer Mathieu Guidere u knjizi *Novi teroristi* navodi Maliku al-Aroud, belgijsku udovicu kamikaze al-Kaide koji je nekoliko dana prije 11. rujna 2001. godine ubio afganistanskog vođu Ahmada Shaha Massouda. Malika je, naime, osuđena zbog toga što je na francuskom jeziku, koristeći pseudonim Umm Obeyda, pozivala na džihad i sudjelovala u islamističkoj propagandi. U intervjuu za New York Times, 2008. godine, Malika je izjavila: „Moja uloga nije da postavljam bombe, to bi bilo smiješno. Moje je oružje drukčije, ja se borim pismom, govorom. To je moj džihad. Riječima se može mnogo toga učiniti. I pisanje je neka vrsta bombe.”¹⁹

¹⁸ Guidere, M. *Novi teroristi*, Alfa, Zagreb, 2012, str. 126.

¹⁹ Guidere, M. *Novi teroristi*, Alfa, Zagreb, 2012, str. 127.

Guidere kao motivaciju žena teroristkinja navodi njihovu želju za postizanjem statusa „žene mučenika“ koji će im kod muslimana osigurati slavu. Upozorava i kako neke među njima bez straha sudjeluju u terorističkim napadima u ulozi koja se traži od njih.

„Iz slučajeva koje smo proučili jasno je vidljivo da su te žene samotnjakinje u potrazi za apsolutnom ljubavi koja će dati smisao njihovom životu. Bile one udovice, razdvojene ili razvedene od svojih muževa, usamljenost ih često nagoni na neočekivane žrtve. One ne žive nužno same, a niti u potpunoj izolaciji od društva. Svoju usamljenost često proživljavaju iznutra, što ih može odvesti u raznim nepredviđenim smjerovima, pa tako i u smjeru sektaštva ili terorizma“.²⁰

Ženama koje sudjeluju u „svetom ratu“ uloge se prvotno dodjeljuju ovisno o njihovoj razini obrazovanja. U većini slučajeva terorističke organizacije žene koriste za komunikaciju, prevođenje i pripremu islamističke propagande. Iako je više od polovice žena teroristkinja muslimanskog podrijetla, zabilježeni su i primjeri sudjelovanja žena sa Zapada u planiranju i izvršavanju terorističkih akcija.

3.2. Elizabeth Taylor džihada

Robyn Hutchinson, poznatija pod pseudonimom „Elizabeth Taylor džihada“ koji joj je dodijelila Središnja obavještajna agencija Sjedinjenih Američkih Država – CIA, bijela je Australka obraćena na islam koja je zahvaljujući sklapanju brojnih brakova ušla u džihadističku elitu.²¹ Rođena je u gradu Mudgee, u australskoj obitelji srednje klase, a u mladosti je polazila kršćanske škole. Od kršćanske ju je vjere odmaknulo pridruživanje hipijevskom pokretu što je rezultiralo njenim preseljenjem na Bali i obraćenju na islam kada je uzela ime Rabiah koje je označavalo uzvišenu sufijsku ženu u srednjovjekovnom islamu. Radila je kao profesorica engleskog jezika u Džakarti, gdje se i udala za mladog Javanca. On je napušta neposredno nakon rođenja sina Muhammeda te ona odlazi u Australiju.

Na početku osamdesetih godina pomirila se sa suprugom te odlazi ponovno u Indoneziju. Njeno shvaćanje islama obilježila su dvojica propovjednika: Abu Bakara Bashira i Abdullah Sungkar.

²⁰ Guidere, M. Novi teroristi, Alfa, Zagreb, 2012, str. 128.

²¹ Neighbour, S. The Mother of Mohammed, University of Pennsylvania Press, Pennsylvania, 2010.

Konačni raskid sa suprugom objašnjava shvaćanjem kako on nije „pravi musliman“ jer nije praktični vjernik. Robyn Hutchinson se zatim udaje za indonezijskog vođu skupine odgovorne za napade u Baliu 2004., Jemaaha Islamiyaha. Nakon njegove smrti, 1990. godine ona odlazi u Afganistan i pridružuje se islamistima koji su raspoređeni duž pakistansko-afganistanske granice. U tom razdoblju volontira kao učiteljica za djecu izbjeglice i profesorica engleskog jezika za centralno zapovjedništvo Al-Kaide.

Abu Valid, vojni strateg Bin Ladena i vođa striktno te organizacije želi je učiniti svojom drugom ženom, na što ona i pristaje. Rabiah Hutchinson u to vrijeme živi u Afganistanu sa svojim mužem kojem u međuvremenu rađa četvero djece. Tih se godina nalazi u intimnom krugu vođe Al-Kaide i redovito komunicira s članovima Bin Ladenove obitelji. Naredne četiri godine Rabiah Hutchinson vodi sirotište za prihvat djece afganistanskih mudžahedina poginulih u borbi protiv Sovjeta. Situacija se mijenja nakon napada 11. rujna 2001. i početka rata između SAD-a i talibana. Prisiljena je sa svoje četvero djece prijeći iransku granicu. Potom nalazi utočište u australskom veleposlanstvu u Teheranu, odakle je 2002. vraćaju u Sydney. Od tada pa sve do danas Rabiah Hutchinson jedna je od najnadziranijih žena na svijetu. Boravi u kućnom pritvoru pod nadzorom australske tajne službe s dvojicom sinova u predgrađu Sydneya. Australske su joj vlasti poništile putovnicu.²²

Njezinu životnu priču ispričala je Sally Neighbour u knjizi pod nazivom *Muhamedova majka*. „Novinarica koja je s njom razgovarala opisuje ju kao 'tajanstvenu ženu prekrivenu velom s jakim australskim naglaskom i vatrenim škotskim temperamentom'. Tu su ženu službeno proglasili prijateljicom za nacionalnu sigurnost Australije, iako nije izravno sudjelovala u terorističkim operacijama. Ona je dokaz otpornosti džihadističkog pokreta koji je obilježio protekla dva desetljeća.“²³

3.3. Prva zapadnjačka žena kamikaza

Muriel Decauque rođena je 1967. godine u blizini belgijskoga grada Charleroi. Njezini roditelji Belgijci živjeli su skromno – otac je bio umirovljeni radnik u metalurgiji, a majka bivši liječnički

²² Guidere, M. Novi teroristi, Alfa, Zagreb, 2012.

²³ Guidere, M. Novi teroristi, Alfa, Zagreb, 2012, str. 132-133.

administrator. Obitelj je doživjela veliku tragediju kada je brat Muriel Decauque poginuo u nesreći na motoru u dobi od 24 godine. Nakon što je ponavljala jedan razred u srednjoj školi Fontaineil' Eveque, Muriel Decauque je upućena u strukovnu školu. Mladost provodi radeći u pekarnicama. Prvi njezin brak s Turčinom završio je brzo. Potom se udaje za Belgijca marokanskog podrijetla Issama Gorisa s kojim odlazi živjeti u Bruxelles gdje se obraća na islam i mijenja ime u Myriam. Ubrzo ostaje bez posla pa je suprug odvodi u Maroko gdje Muriel Decauque provodi tri godine uživajući u lagodnom životu.

Nakon povratka u Bruxelles, znatno se promijenila. Odaje se radikalnoj vjerskoj praksi i time se izolira od obitelji i najbližih prijatelja. U tom razdoblju saznaje i da ne može imati djecu. Preko Sirije uspijeva ući u Irak gdje završava na pripremama kod Al-Kaide i dobrovoljno se javlja za izvršenje samoubilačkog napada na Amerikance u okolici Baakube. Napad je izvršen 9. studenog 2005. godine. Muriel Decauque je aktivirala automobil-bombu pun eksploziva u trenutku kad su prolazile američko-iračke patrole te tako postaje prva žena kamikaza u belgijskoj povijesti.²⁴

3.4. Jihad Jane

Amerikanka Colleen Renee LaRose rođena je 1963. godine u Michiganu, a odrasla je u Teksasu. Napustila je srednju školu i udala se sa samo 16 godina. Nakon osam godina braka razvodi se od Sheldona Barnuma. Potom je uslijedio brak s Rodolfom Cavazosom s kojim provodi deset godina i razvodi se 1998. godine. U Philadelphiju se seli 2004. godine s partnerom Kurtom Gormanom.

U tom se razdoblju Colleen Renee LaRose obraća na islam i uzima ime Fatima LaRose. Pod dojmom izraelsko-palestinskih sukoba, Fatima LaRose 2006. godine na MySpace profilu objavljuje slike patnje palestinskog naroda uz poruke: "Palestina, mi smo uz tebe" ili pak "Ja podržavam Gazu".

Godine 2007. Fatima LaRose ide i korak dalje. Na društvenoj mreži Dailymotion objavljuje videosnimku koja prikazuje napade na američke postrojbe u Iraku. Sljedeće godine pod pseudonimom Jihad Jane objavljuje na Youtubeu komentare poput: „Toliko bih željela da mogu učiniti bilo što da pomognem smanjiti patnju muslimana." Njena želja nije prošla nezapaženo.

²⁴ Guidere, M. Novi teroristi, Alfa, Zagreb, 2012.

Preko svojih kontakata u ožujku 2009. dobiva zadatak da ode u Švedsku, pronađe karikaturista Larsa Vilksa, koji je nacrtao Muhameda sa psećim obilježjima te da ga ubije. U rujnu iste godine šalje poruku svom glavnom kontaktu, govori kako će za nju biti "čast i veliko zadovoljstvo umrijeti ili ga ubiti" te navodi kako je blizu cilja.²⁵ Vlasti konačno imaju čvrst dokaz kako Jihad Jane pomaže terorističkim organizacijama te je uhićuju 16. listopada 2009. godine u zračnoj luci u Philadelphiji.

Guidere naglašava kako je upravo pojačan nadzor sigurnosnih službi prisilio terorističke organizacije da u svoje redove regrutiraju prosječne i motivirane žene koje su sposobne djelovati samostalno i proći nezapaženo u zapadnjačkom sustavu. „Ukratko, žene se u posljednjih nekoliko godina sve češće pojavljuju na ključnim položajima u međunarodnom terorizmu. Taj se fenomen razvija otprilike simultano s nastankom Al-Kaide u Iraku pod vodstvom slavnog Zarkawija, koji je ženama otvorio vrata za ulazak u džihadističke organizacije. Iako su slučajevi poput Jihad Jane i dalje na Zapadu prilično rijetki, u svijetu postoji čitava vojska obraćenih simpatizerki, fundamentalističkih učiteljica, gorljivih prevoditeljica i fundamentalističkih regruterki koje pristupaju džihadu i aktivno podržavaju 'sveti rat'.“²⁶

3.5. Čečenske žene samoubojice

Palestinske žene samoubojice nakon osvetničkih pohoda u svojoj zemlji dobiju priznanje dok je u Rusiji žena samoubojica – sramota. Novinarka Julia Juzik putujući Čečenijom razgovarala je s obiteljima stradalih žena pokušavajući saznati njihovu motivaciju. Otkriva kako su žene vrbovane, često izdane od vlastite obitelji. „U Rusiji čečenske samoubojice obično ne umiru same. Njih bacaju u zrak izdaleka. Njih podmuklo ubijaju. Samoubojice. I to je neponovljiv, strašan – rusko – čečenski – rukopis.“²⁷

²⁵ Guidere, M. Novi teroristi, Alfa, Zagreb, 2012.

²⁶ Guidere, M. Novi teroristi, Alfa, Zagreb, 2012, str. 142.

²⁷ Juzik, J. Alahove nevjestice, Fraktura, Zaprešić, 2007, str. 10.

U svojoj knjizi *Alahove nevjeste* Juzik je sve žene samoubojice podijelila u dvije skupine: nesretnice i nevjeste. Ono što im je zajedničko jest prvi korak – izolacija od obitelji i vrlo izvjestan kraj – samoubojstvo.

Juzik *Nesretnicu* opisuje kao najčešće udovicu, između 30 i 40 godina. Radi se o ženi koja je bez djece ili je djecu izgubila u ratu. Nezadovoljna svojim životom često se usmjerava na granu islama koja se u Čečeniji naziva vahabizmom, a odlikuje ga izvorna interpretacija islama.

Nevjesta je djevojka u dobi između 17 i 25 godina, odgajana u vahabijskoj obitelji gdje je poučena kultu poslušnosti muškarcu. Na prvi je pogled simpatična i poslušna.²⁸

Juzik prvu fazu regrutacije čečenskih žena naziva – vrbovanje i otmica. Vrbovanje *Nesretnica* i *Nevjesta* prilagođeno je njihovoj okolini i trenutnom psihičkom stanju. Za prvu skupinu vrlo je važno odvojiti ih od obitelji, a kontakt s rođacima potrebno je svesti na minimum. Potom se žene odvođe u drugo selo gdje stvaraju nove odnose. Vrbovanje druge skupine nešto je složenije. „Otmice gotovo uvijek izgledaju jednako... Žena dolazi u automobilu – s pomoćnikom muškarcem, kojega 'žrtva' mora poznati – i to u slučaju da treba primijeniti silu. Trgovina s roditeljima ne igra preveliku ulogu... I žrtva odlazi. Zato što se boji – svađe, kompromitacije, sramote ili nečeg drugog.“²⁹

Drugu fazu Juzik naziva izolacijom i pripremom. Pripremu autorica svodi na izolaciju, tišinu, čitanje Kur'ana i određenu glazbu. Žene odvođe u naselje, useljavaju ih u privatne kuće gdje žive po dvije, tri zajedno, a društvo im prave jedino novi muževi odnosno instruktori. Nakon što se useli, žrtva je pod nadzorom, a bijeg iz naselja nije moguć.

„S budućom šehitkinjom gotovo danonoćno razgovaraju podsjećajući je na ubijene (ako postoje), pojačavajući emocionalni naboj: ako nema ubijenih, ili osobito izraženih motiva, sa žrtvom će dosljedno razgovarati o svetom ratu, raju, spokoju, dužnostima. Ženama vrlo često naglas čitaju Kur'an, vahabijsku radikalnu literaturu, citirajući i ponavljajući odabrana mjesta. Pet puta na dan buduća samoubojica klanja – u tome uvijek slijedi učitelje, koji klanjaju s njom nadahnjujući je svojim primjerom.“³⁰

²⁸ Juzik, J. *Alahove nevjeste*, Fraktura, Zaprešić, 2007.

²⁹ Juzik, J. *Alahove nevjeste*, Fraktura, Zaprešić, 2007, str. 139.

³⁰ Juzik, J. *Alahove nevjeste*, Fraktura, Zaprešić, 2007, str. 141.

Najčešće se vrbuju žene kojima je prethodnih godina netko iz obitelji stradao, odnosno bio ubijen. Njihova motivacija za osvetom dovoljno je jaka da postanu dio terorističkog akta. Juzik opisuje i što se događa ako se žrtve psihički ne prilagode novonastaloj situaciji. „Ako se nakon nekog vremena ne pojave 'potrebni pomoci u ženinoj svijesti' i ona kategorički odbacuje ideju svoga samožrtvovanja, 'instruktori' se počinju služiti psihotropnim sredstvima, koja guše volju čineći od čovjeka marionetu. To je jedan od najprljavijih i najstrašnijih trenutaka pripreme 'Alahovih nevjesta'. Narkotici, stimulansi – to su postupci kojima se služe oni koji pripremaju 'svadbu'.“³¹

Kada dođe finalni trenutak, odnosno treća faza, Juzik objašnjava kako se žena opasuje „šehitskim pojasom“ koji se ne može brzo skinuti. Za svaki slučaj, instruktor se nalazi u blizini i promatra žrtvu kako bi na vrijeme uočio njen pokušaj bijega prilikom čega bi aktivirao eksploziv radiosignalom. „Ipak se pokazuje da šehitkinje nisu ubojice nego žrtve ubojica. One ne dižu sebe u zrak. Njih raznose na komadiće. Otimaju ih, pripremaju, opasuju eksplozivom, u pratnji dovode na mjesto, puštaju u gomilu, i dok jadnica baulja u gomili, tražeći spas, onaj tko ju je doveo na mjesto tipka kod i žena leti u komadićima.“³²

Činjenica je kako se u Čečeniji dječake od malih nogu poučava postavljanje i aktivacija detonatora. „Gotovo svaki dječak u Čečeniji zna kako radi detonator i kako ga se može postaviti... Toj vještini poučene su stotine, ako ne i tisuće čečenskih mladića u logorima Hataba. Dječacima su pokazali kako se pripremaju detonatori, izazivaju i dižu u zrak ruski vojnici. I sada, nakon nekog vremena, odrasli čečenski momci ne dižu u zrak ruske vojnike nego čečenske žene.“³³

Pitanje je vremena kada će se i čečenske djevojčice od malih nogu poučavati žrtvovanju za narod, za vjeru.

³¹ Juzik, J. Alahove nevjeste, Fraktura, Zaprešić, 2007, str. 147.

³² Juzik, J. Alahove nevjeste, Fraktura, Zaprešić, 2007, str. 151.

³³ Juzik, J. Alahove nevjeste, Fraktura, Zaprešić, 2007, str. 151.

4. TERORIZAM I MEDIJI

Danas je sasvim izvjesno kako terorizam ne bi postojao bez medija – prijetnje, dojave akcija ili preuzimanje odgovornosti za terorističke napade ekskluzivne su vijesti koje svi mediji bez iznimke prenose. “Među čimbenicima koji sudjeluju u porastu broja incidenata treba istaknuti uspjehe terorista u zadobivanju široke reklame i širenju utjecaja na masovnu publiku. Teroristi razmatraju ulogu masovnih medija u širenju vlastitih poruka po svijetu kao jednu od osnovnih u postizanju svojih ciljeva.”³⁴

4.1. Odnos terorista i medija

Francuski sociolog Michel Wievorka u svojoj je knjizi *Nastajanje terorizma* definirao četiri odnosa terorista i medija. Prvi odnos temeljen je na indiferentnosti, ne želi se zastrašiti nikoga osim žrtava. Ovdje propaganda nije primarni cilj. Drugi odnos zasnovan je na relativnoj indiferentnosti. Teroristi već imaju svoje komunikacijske kanale te nemaju interes za pojavljivanjem na naslovnica. Njihovi kanali su tisak, radio i centri za slobodno izražavanje kao i sveučilišta, crkve i džamije, koje je Wievorka nazvao alternativnim medijima. Medijski orijentirana strategija je treći odnos terorista i medija. Ovdje podrazumijevamo terorističke napore da medije potaknu na akciju, ali i da medijima povećaju intenzitet terorističkih akcija. Vođe terorističkih akcija u ovom odnosu vrlo su dobro informirani o medijima i mogućnostima manipulacije javnom svijesću. Četvrti odnos Wievorka naziva potpunim raskidom. Za ovaj odnos karakteristično je osjećanje neprijateljstva terorista prema novinarima, urednicima i medijima općenito. Nastoji ih se kazniti za njihov rad. Motivi napada mogu biti različiti, od zastrašivanja preko uvrijeđenosti nečijim radom pa sve do pokazivanja bijesa preko medijskih djelatnika.³⁵

Sasvim je izvjesno kako odnos terorista i medija ima čvrste korijene. Teroristi su posljednjih godina svjesni moći masovnih medija i nastoje ih maksimalno iskoristiti za zastrašivanje, propagandu, postizanje političkih ciljeva, ali i pokazivanje svoje snage.

³⁴ Jurišić, J. i Šapit, M. (2005.), Utjecaj terorizma na ulogu i djelovanje medija, *Politička misao*, Vol. XLII, br. 4, str. 115-128.

³⁵ Jurišić, J. i Šapit, M. (2005.), Utjecaj terorizma na ulogu i djelovanje medija, *Politička misao*, Vol. XLII, br. 4, str. 115-128.

Paul Wilkinson, britanski politolog u svojoj knjizi *Terorizam protiv demokracije* navodi četiri glavna cilja terorističkih organizacija u korištenju medija:

1. „promicati (ne)djelo i stvoriti snažan strah u ciljanim grupama;
2. mobilizirati širu podršku za svoj cilj među stanovništvom i međunarodnim javnim mnijenjem, naglašavajući pravednost i svoju pobjedu;
3. frustrirati i omesti reakciju vlasti snagama sigurnosti, dajući ocjene za praktične antiterorističke mjere kako su neproduktivne i nedemokratske;
4. mobilizirati i pokrenuti što veći broj svojih pristaša te prikupiti nova sredstva za svoju rabotu i ciljeve.“³⁶

Mediji su suočeni s velikim izazovom. Kako izvještavati objektivno i nepristrano o terorističkim akcijama u kojima stradavaju nevini ljudi? Kako svojim izvještavanjem ne pružiti podršku ili zadovoljstvo teroristima? Kako umanjiti strah i mržnju? Ovo su pitanja kojima medijski djelatnici nastoje poboljšati svoj rad, no treba biti svjestan činjenice da kada stradavaju njihovi sunarodnjaci, sugrađani ili obitelji i poznanici, medijski izvještaji postaju sve samo ne objektivni.

4.2. Internet i društvene mreže kao sredstvo terorista

Od svih medija, upravo su internet i njegov razvoj najviše pogodovali umrežavanju terorističkih skupina i planiranju terorističkih napada. Mina Zirojević Fatić u članku *Zloupotreba interneta u svrhe terorizma* navodi kako zloupotreba interneta od strane terorista može biti trojaka: kao oružje (cyberterrorism), kao način komunikacije među aktivistima i kao medij za obraćanje javnosti. „Sajber – terorizam (Cyberterrorism) i sajber – ratovanje (cyberwarfare) postaju jedina prihvatljiva alternativa. Uz pomoć novog oružja internet-teroristi mogu preopteretiti telefonske linije sa specijalnim programima (software); ometati zračnu kontrolu kao i kompjutere zadužene za kontrolu i rad drugih vrsta prometa; mogu se šifrirati (scramble) specijalni programi koji koriste velike financijske institucije, bolnice i druge hitne službe; promijeniti formulu za pravljenje lijekova u tvornici; promijeniti pritisak u plinovodu; sabotirati burzu.“³⁷

³⁶ <http://www.prglas.com/mediji-terorizam/>

³⁷ Zirojević Fatić, M. (2011.), *Zloupotreba interneta u svrhe terorizma*, Bibliid, Vol. LXIII, br. 3, str. 417-448.

Kao način komunikacije među teroristima internet je odigrao ključnu ulogu. Zirojević Fatić navodi kako je upravo Osama Bin Laden koristio šifrirane poruke i na taj način komunicirao s pripadnicima Al Kaide. „Šifriranje je način zaštite poruka od neželjenog čitanja. Na ovaj način se sprječava neautorizirano čitanje ili mijenjanje podataka. Stupanj zaštite se određuje algoritmom ili ključem (encryption algorithm). Postoje dvije vrste sistema za šifriranje (cryptosystems): simetrični i asimetrični. Simetrični koriste isti tajni ključ koji se koristi i za šifriranje i za dešifriranje, a asimetrični koristi jedan javni ključ za šifriranje poruke, i drugi, tajni, za dešifriranje.“³⁸

Društvene mreže poput Facebooka, Twittera, ali i Google Earth, također zloupotrebljavaju teroristi. „Državni sud u Indiji tražio je ukidanje Google programa za detaljno pretraživanje Zemlje koji omogućava virtualni 3D prikaz Zemljine površine. Indijski pravosudni organi smatraju da su teroristi koji su krivi za krvavi napad u glavnom gradu Mumbaiju koristili navedeni program prilikom planiranja napada u kojem je poginulo više od 170 ljudi. Policija u Mumbaiju tvrdi da su teroristi koristili satelitske snimke gradskih ulica i hotela da bi uspješno izveli plan napada. Jedan od pripadnika terorističke organizacije Lashkar-e-Taiber priznao je da je imao satelitske snimke Indije sa spomenutog programa.“³⁹ Čini se da je Twitter posebno popularan među teroristima. Potvrđuje to i informacija s početka ove godine da je ta društvena mreža zatvorila oko 125 tisuća računa s kojih se promovirao terorizam.⁴⁰

Tajnim službama najteže je pratiti istovremenu komunikaciju koja se odvija na chatovima društvenih mreža. Problem je što su društvene mreže danas dostupne svima, nema cenzure i nitko ne može kontrolirati tajnu komunikaciju koja se odvija na chatu. Gotovo je nemoguće otkriti terorista na društvenim mrežama sve dok se on sam ne prebaci na javnu komunikaciju koja je vidljiva svima, ali tada je najčešće, već prekasno.

³⁸ Zirojević Fatić, M. (2011.), Zloupotreba interneta u svrhe terorizma, Bibliid, Vol. LXIII, br. 3, str. 417-448.

³⁹ Zirojević Fatić, M. (2011.), Zloupotreba interneta u svrhe terorizma, Bibliid, Vol. LXIII, br. 3, str. 417-448.

⁴⁰ <http://www.bug.hr/vijesti/twitter-zatvorio-125-tisuca-racuna-kojih-se-prom/150321.aspx>

S obzirom na to da su zemlje u kojima je terorizam i započeo relativno kasno otkrile internet, nisu svi teroristi istovremeno započeli s korištenjem interneta u svrhu propagande i planiranja terorističkih akcija. Trenutak koji je označio početak višeg stupnja suradnje između terorista i interneta bilo je objavljivanje videa u kojem pripadnici Al-Kaide odrubljaju glavu Amerikancu Nicku Bergu. Snimka je šokirala svijet.⁴¹

Kada govorimo o sadržaju terorističkih internet stranica, Zirojević Fatić napominje kako redovan sadržaj podrazumijevaju informacije o organizaciji, njihova povijest, biografije vođa te jasno navedeni ciljevi i vijesti organizacije. Većina organizacija ne spominje krvoprolića za koja su odgovorni. „Izuzetak predstavljaju Hezbolah i Hamas. Hezbolah pokazuje pravovaljane statističke podatke svojih akcija ('dnevne operacije') i to iz minute u minutu. Posebna strana obavještava nas o točnom broju mrtvih 'mučenika', kao i broju ubijenih 'izraelskih neprijatelja' i 'kolaboracionista'. Internet strana Hamasa sadrži dugačke diskusije o vojnim operacijama. Internet strana Oslobođilačke vojske Kosova detaljno opisuje nastanak svoje vojske i prikazuje filmove o vježbama vojnika. Ipak, ovakav detaljan opis nasilja je neobičan i neuobičajen. Većina organizacija, iako objašnjava moralne (a ponekad čak i pravne) osnove zakonitosti i opravdanja za korištenje sile, uzdržavaju se od bilo kakve veze s nasilnim radnjama i njihovim posljedicama. Rezerviranost, vjerojatno, proizlazi iz želje za propagandom i želje za stvaranjem pozitivne slike preko ovih informacija.“⁴²

Spomenimo i regionalnu terorističku internetsku stranicu Vijesti Ummeta. Stranica je u početku funkcionirala kao portal, a potom je postala blog na kojem su veličani svi teroristički činovi te su promovirane aktivnosti terorista. Zbog širenja straha i mržnje blog je ugašen. Blokirani su i Twitter i Facebook profili spomenute stranice.

⁴¹ Zirojević Fatić, M. (2011.), Zloupotreba interneta u svrhe terorizma, *Bibliid*, Vol. LXIII, br. 3, str. 417-448.

⁴² Zirojević Fatić, M. (2011.), Zloupotreba interneta u svrhe terorizma, *Bibliid*, Vol. LXIII, br. 3, str. 417-448.

4.3. Medijsko praćenje terorizma

Medijsko praćenje terorizma nemoguće je sagledati izvan konteksta medijskog spektakla koji je definirao Douglas Kellner, i to kao događaj koji remeti uobičajene i ustaljene tokove medijskih informacija. Radi se o atraktivnim pričama koje zaokupljaju pozornost medija i javnosti. Medijski spektakli cirkuliraju televizijskim postajama, internetom, društvenim mrežama i ostalim novim medijima i komunikacijskim tehnologijama koje služe privlačenju medijske pažnje. U globalno umreženom društvu, medijski spektakli šire se munjevito brzo i postaju viralni. Najčešće se pojavljuju u formi „izvanrednih vijesti“ („breaking news“), odnosno specijala koje se emitiraju umjesto uobičajenog programa na televiziji, odnosno zauzimaju mjesto uobičajenih rubrika na portalima ili novinama.

Jedan od eklatantnih primjera medijskog spektakla upravo je teroristički napad na Sjedinjene Američke Države 11. rujna 2001. godine. Cijeli svijet praktički je uživo preko TV ekrana gledao rušenje dviju zgrada Svjetskoga trgovinskog centra, popularnih *blizanaca*. Uvelo je to potpuno novu dimenziju medijskog praćenja događaja koji su od nacionalnog ili globalnog značaja. U slučajevima terorizma koji sa sobom nose i širenje panike i hysterije, čini se neizbježnim da se dio te hysterije prenese i u medijsko praćenje. Kao što je već prethodno navedeno, glavni cilj terorizma jest strah, a mediji se pokazuju učinkovitim alatom za brzo i dalekosežno širenje straha i panike kao sredstva terorista. Razvojem novih medija, prvenstveno interneta i društvenih mreža, društvo je postalo umreženo, a informacije putuju brže nego ikada prije. Ljudi, razumljivo, žele biti informirani, posebno o događajima koji predstavljaju prijetnju velikom broju ljudi kao što su teroristički napadi, no na novinarima je velika odgovornost da informacije koje puštaju u javnost budu točne i da ne pridonose dodatnom širenju hysterije, panike i straha. S obzirom na to da i sami građani prvenstveno koristeći društvene mreže, ali i druge nove komunikacijske alate, dijele informacije koje mogu biti i lažne, a u slučaju terorizma plasirane upravo od terorista kako bi i tako ostvarili svoje ciljeve, mediji moraju biti posebno oprezni kako u nastojanju da prvi objave informaciju ne bi podlegli senzacionalizmu i djelovali kao oružje terorista.

Michael Jetter, profesor na sveučilištu EAFIT iz Kolumbije i znanstveni novak IZA instituta iz Njemačke u svom je radu *Terorizam i mediji* iz 2014. godine sustavno izmjerio povezanost medijskih izvještaja o terorizmu u New York Timesu i terorističkih napada. Istraživanje je pokazalo da medijska pozornost doista može biti indikator budućih terorističkih djelovanja i potvrdilo prijašnje zaključke Rohnera i Freya. Prema Jetteru, jedan dodatni članak u New York Timesu povećao je broj posljedičnih napada za 11-15%. Izračunao je da dodatni članak u tim

novinama u prosjeku znači jednu do dvije žrtve u novom terorističkom napadu u sljedećih tjedan dana.⁴³ Ako dakle počemo od pretpostavke da je jedan od najvažnijih ciljeva terorista sijanje masovnog straha, čini se kako im medijska pažnja uvelike pomaže u tome.

4.4. Izvještavanje o terorizmu i hrvatski online mediji

Medijski spektakl čija obilježja, kao što smo spomenuli u prethodnom poglavlju, često poprima izvještavanje o terorizmu, ide ruku pod ruku s medijskim senzacionalizmom. Mediji su danas više no ikad opterećeni lovom na konzumente njihovog sadržaja zbog čega kvaliteta tog sadržaja znatno opada. Osim što je pojavom novih medija brzina objavljivanja postala imperativ, medijski rat za publiku koji je eksplodirao s pojavom medija na internetu sa sobom je u mainstream medije donio i senzacionalizam kakav je dotad bio rezerviran samo za tabloide. Ljudske tragedije redovito zauzimaju prva mjesta na naslovnicama, a što je nešto šokantnije dobiva više prostora u medijima. Štoviše, sve se prikazuje i dramatičnijim nego što jest kako bi privuklo još veće zanimanje čitatelja, gledatelja ili slušatelja. Jasno je da se teroristički napadi kao masovne tragedije s kojima se ljudi globalno poistovjećuju odlično uklapaju u taj obrazac.

Vrijedi to i za hrvatske medije koji djeluju na sličnim principima kao većina današnjih zapadnjačkih medija. Kako u ovome radu posebnu pažnju obraćamo na portale kao medijsku silu koja preuzima primat u informiranju građana, moramo uzeti u obzir da je tu borba za publikom odnosno klikovima posebno izražena jer opstanak portala u većini ovisi upravo o interesu oglašivača. Senzacionalizam je stoga ovdje posebno izražen.

Autori Najil Kurtić i Marina Đukić 2013. godine objavili su komparativnu analizu izvještavanja o terorističkom napadu u Norveškoj u kojoj je radikalni desničarski terorist Anders Behring Breivik ubio 69 adolescenata u omladinskom kampu Laburističke stranke na otoku Utoya. Dva sata ranije detonirao je automobil-bombu u Oslu koja je usmrtila osmero ljudi. Kurtić i Đukić su istraživanjem obuhvatili 288 tekstova objavljenih na analiziranim hrvatskim i britanskim online medijima. Od hrvatskih portala analizirali su Index.hr, Dnevnik.hr i Vjesnik.hr, a od britanskih Telegraph.co.uk,

⁴³ <http://ftp.iza.org/dp8497.pdf>

Guardian.co.uk te Bbc.co.uk. U istraživanom uzorku hrvatski online mediji sudjelovali su s 19%, a britanski online mediji s ukupno 81% udjela.

„Razlike u udjelu pojedinih online portala u uzorku ukazuju na različite redakcijske politike prezentiranja informativnih sadržaja, ali vrednuju i političku važnost određenog događaja za pojedinu zemlju. Naime, Velika Britanija je doživjela teroristički napad 2005. godine te su, samim time, i mediji u tom pogledu senzibilniji na izvještavanje o terorizmu, ali mu, kao i motivima napada posvećuju više pozornosti. (...) S druge strane, izvještavanje je hrvatskih online medija, osim osude globalnog terorizma kao pojave, obilježeno rutinskom novinarskom praksom senzacionalističkog praćenja globalnih događaja pod utjecajem globalizacije medija i pod stalnim pritiskom profita na principu objave događaja: „If bleeds it leads“ (Ako ima krvi, dolazi na početak vijesti).“

Hrvatski su online mediji, dakle, u znatno manjoj mjeri izvještavali o terorističkom napadu u Norveškoj, no to zapravo nije neočekivano. Jedan od osnovnih kriterija prema kojem se procjenjuje što je vijest jest blizina. Ne čudi stoga što su britanski portali izvještavali iscrpnije od hrvatskih i dali više prostora terorističkom napadu koji se dogodio u Norveškoj koja je mnogo bliže Velikoj Britaniji nego Hrvatskoj. Naravno da to nije jedini kriterij prema kojem se određuju vijesti. Tena Perišin je, pišući o televizijskim vijestima, osim blizine, značenja i osobne uključenosti definirala još jedanaest informativnih faktora od kojih se većina može primijeniti na sve medije.⁴⁴ U tom kontekstu treba izdvojiti relevantnost odnosno javni interes, utjecaj koji podrazumijeva veličinu događaja i broj sudionika, napetost, sukob odnosno kontroverznost, neobičnost i vizualizaciju. Svi ti faktori dolaze u obzir kod izvještavanja o terorizmu.

Može se pretpostaviti da će u slučajevima u kojima među nastradalima nisu hrvatski državljani te na mjestima na kojima se hrvatski građani teško mogu zateći i kao turisti, poput slučaja terorističkog napada u Norveškoj, i to utjecati na intenzitet izvještavanja hrvatskih medija. Islamistički terorizam, posebno u zemljama zapadne Europe, vjerojatno će dobiti više pažnje nego teroristički akt pomahnitalog pojedinca, iako je u slučaju Breivika faktor broja stradalih i neobičnosti učinio tu vijest medijski zanimljivijom. Naime, teroristički napad se dogodio u inače

⁴⁴ Perišin, T. (2008.), Televizijske vijesti – urednički odabir između politike, gledatelja i komercijalnih interesa, *Politička misao*, Vol. XLV, br. 2, str. 153-174

mirnoj Norveškoj, a počinio ga je netipični terorist. Iako se o njemu, kao što je pokazala analiza Kurtića i Đukić, u promatranim hrvatskim medijima pisalo značajno manje nego u britanskim, vijest o tom napadu itekako je zauzela glavna mjesta na naslovnica hrvatskih portala. Povrh toga, pitanje je koliko spomenuta analiza uistinu ocrtava stanje na hrvatskim online medijima, s obzirom na to da su promatrani britanski portali inačice etabliranih tiskanih izdanja te ogromne javne televizijske kuće BBC, a od promatranih hrvatskih medija jedan djeluje samo online, drugi je inačica komercijalne televizije dok treći portal predstavlja online izdanje novina koje su nedugo kasnije ugašene.

4.5. Slučaj otmice i ubojstva Hrvata Tomislava Salopeka na hrvatskim portalima

Kako bismo promotrili izvještavanje hrvatskih medija o terorizmu, za primjer ćemo uzeti slučaj hrvatskog državljanina Tomislava Salopeka kojeg je, dok je u Egiptu radio za francusku kompaniju, otela jedna od frakcija Islamske države. Taj smo slučaj odabrali kako bismo dobili sliku hrvatskih medija u izvještavanju o terorizmu koji nije negdje daleko i koji se ne događa nekome drugome. Kako nasreću u Hrvatskoj nema terorističkih napada kakve u posljednje vrijeme gledamo u Velikoj Britaniji, Francuskoj i Belgiji, kao logičan primjer nametnuo se događaj u kojem je meta terorista bio hrvatski državljanin što daje naslutiti da bi hrvatski mediji mogli biti još pristraniji i skloniji senzacionalizmu nego kad izvještavaju o terorizmu u kojem direktne žrtve nisu hrvatski građani.

Prvu vijest o otmici Tomislava Salopeka objavila je francuska agencija France Presse 24. srpnja 2015. godine. Izvijestili su kako su nepoznati napadači u Kairu oteli hrvatskog državljanina, a informaciju je potvrdilo Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. Iz daljnjih informacija koje su pristizale kroz medije postalo je jasno kako je riječ o Tomislavu Salopeku koji je otet ujutro 22. srpnja dok je službenim automobilom putovao na posao. Njegov je automobil presrela naoružana skupina. Također je objavljeno i kako su službenog vozača otmičari izbacili iz automobila nakon nekoliko kilometara te su se zajedno sa Salopekom odvezli u nepoznatom smjeru.

Hrvatski mediji lančano izvještaju o otmici Hrvata u Egiptu. Na početku izvješćuju relativno kratko i sažeto, prenoseći tada dostupne, prilično štire informacije.

Nakon što se desetak dana o sudbini Tomislava Salopeka nije znalo gotovo ništa, 5. kolovoza 2015. godine na internetu se pojavljuje snimka na kojoj muškarac, identificiran kao Tomislav Salopek čita zahtjeve Islamske države. Na snimci koju su džihadisti postavili na internet, Salopek kleči uz maskiranog muškarca s nožem ruci. Potvrđuje da su ga 22. srpnja oteli gerilci egipatskog ogranka IS-a „Pokrajina Sinaj“ i da ga žele razmijeniti s muslimankama u egipatskim zatvorima te da se to mora ispuniti u roku od 48 sati ili će ga pogubiti.⁴⁵

Slika 4.1 Snimka Salopeka, net.hr

Većina hrvatskih portala prenosi snimku koju je objavio egipatski ogranak Islamske države, a gotovo svi objavljuju screenshot iz snimke. Tportal, za razliku od većine portala, nije objavio ni fotografiju Salopeka kako kleči pred maskiranim teroristom. Portal Večernjeg lista 8. kolovoza 2015. objavio je članak naslovljen „Što objaviti u slučajevima kao što je Salopekov“ u kojem se problematizira pitanje novinarske etike u izvještavanju o nasilju terorista nad žrtvama poput Salopeka. U tom je članku tadašnja glavna urednica Tportala Đurđica Klancir objasnila da su imali uredničke konzultacije o tome i da su pregledali kako postupaju strani mediji te su na temelju toga donijeli odluku da objave tek ilustrativnu fotografiju. Klancir je podsjetila na to da ugledni

⁴⁵ <http://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/tomislav-salopek-kronologija-slucaja---396229.html>

britanski The Guardian u slučaju na sličan način otetoga britanskog državljana Davida Hainesa također nije objavljivao fotografije s uznemirujućim elementima, odnosno one na kojima se vidi nož i terorist.⁴⁶

Kako dio medija nije slijedio primjer Tportala, reagirala je i novinarska strukovna organizacija Hrvatsko novinarsko društvo iz kojeg su upozorili na neprofesionalno i neodgovorno ponašanje dijela hrvatskih medija. „Otmica i objavljena prijetnja ubojstvom svakako jesu važna vijest, ali nedopustivo je 'licitiranje' sudbinom otetoga na temelju neprovjerljivih podataka, pozivanjem na nepouzdanе izvore pa čak i nagađanjima bez ikakva stvarnog utemeljenja. Na taj način senzacionalistički se krše temeljna pravila novinarske struke.“⁴⁷ HND je apelirao na medije koji to čine da prestanu tragediju obitelji Salopek koristiti za povećanje broja klikova, povećanu čitanost ili slušanost.

Nakon pojavljivanja snimke na portalima se pisalo i o Salopekovoј obitelji, prijateljima i sumještanima, s dozom tabloidnog novinarstva.

⁴⁶ <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/13/isis-video-david-haines-beheading>

⁴⁷ <http://old.hnd.hr/hr/newslist/show/68379/>

251
komentara

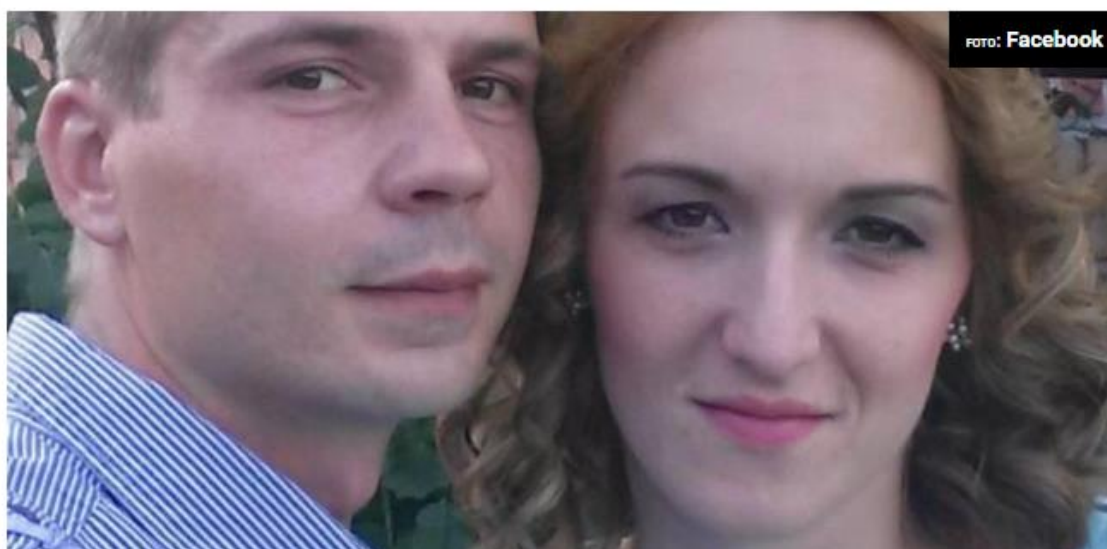
Molitva za otetog sina: 'Gospo, pomozì nam da nađemo sina'

POVUKLI SE U SEBE: Obitelj Tomislava Salopeka (31) trpi veliku bol. I dalje uz telefon iščekuju nove vijesti. Molitvom su zagovarali kod Gospe da im pomogne

Send Like 0 Share

18425 prikaza

Slika 4.2 24sata.hr

12. kolovoza 2015. godine AFP news agency na svom Twitter profilu objavljuje status kako Islamska država tvrdi da je pogubila Salopeka.

4.3 AFP Twitter

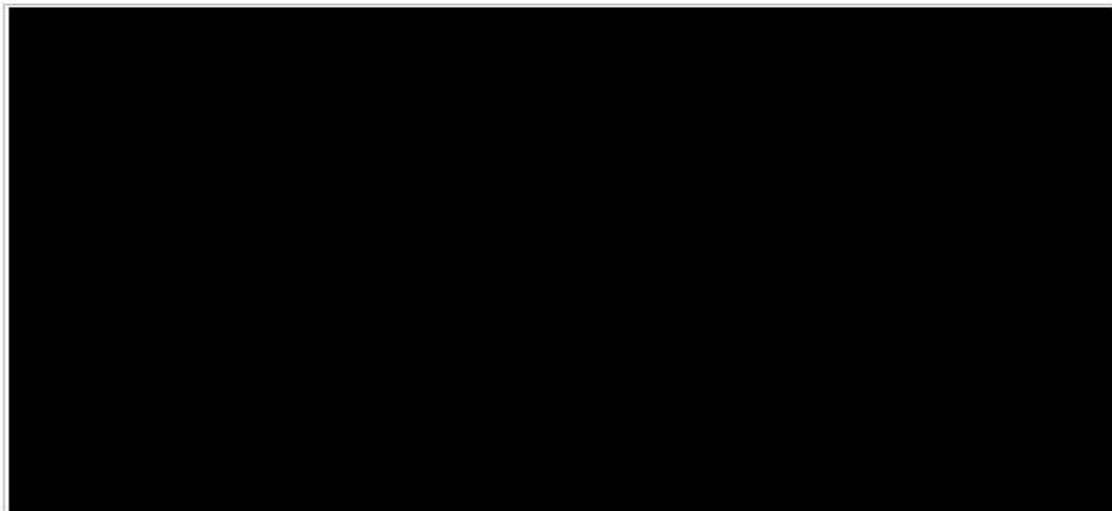
Ubrzo se na društvenoj mreži Twitter pojavila fotografija čovjeka s odrubljenom glavom za kojeg islamisti tvrde da je Tomislav Salopek. Hrvatski portali pokreću inicijativu kojom pozivaju hrvatske medije, ali i same korisnike da tu fotografiju ne dijele.

Fotografija Tomislavovog smaknuća kruži webom, nemojte je objavljivati

Piše: Index
srijeda, 12.8.2015. 13:53

Podijeli 6,8

Tekst

NITI Index niti ostali vodeći hrvatski mediji neće objaviti fotografiju smaknuća Tomislava Salopeka koju su objavili teroristi.

Također, apeliramo na čitatelje da fotografiju ne šeraju po društvenim mrežama, ne samo zbog poštovanja prema Salopeku i njegovoj obitelji, već i zato što je objava takvih fotografija upravo ono što islamski teroristi žele.

Slika 4.4 Index.hr

Portal Index.hr najjasnije je prezentirao tu inicijativu, kako naslovom, tako i potpuno crnom fotografijom koja je poslala snažnu poruku da taj portal neće objaviti uznemirujuću fotografiju pogubljenja, kako su napisali, „ne samo zbog poštovanja prema Salopeku i njegovoj obitelji, već i zato što je objava takvih fotografija upravo ono što islamski teroristi žele“⁴⁸. Iako su hrvatski internetski mediji jednoglasno prihvatili ovu inicijativu objavljujući na svojim stranicama poruke da neće objavljivati fotografiju, neki su je mediji iz susjednih zemalja ipak odlučili objaviti. Slika čovjeka s odrubljenom glavom, za kojeg se pretpostavlja da je Tomislav Salopek, i danas, gotovo godinu dana kasnije može se naći na srpskim portalima Telegraf.rs, Mojatv.rs, Kurir.rs te na bosanskohercegovačkom portalu Avaz.ba. Portal Telegraf.rs objavio je fotografiju s nezamućenom glavom žrtve pa čak i link na kojem se mogla vidjeti potpuno nezamućena

⁴⁸<http://www.index.hr/black/clanak/fotografija-tomislavovog-smaknuca-kruzi-webom-nemojte-je-objavljivati/835839.aspx>

fotografija unakaženog tijela kakvu je objavio i portal Mojatv.rs, a ostala su dva portala tijelo i glavu zamutili, iako se i dalje razaznaje o čemu je riječ.

Postupanje medija u ovakvim slučajevima usko je vezano uz pitanja novinarske etike. Dennis McQuail među prioritete ubraja istinitost i točnost, nepristranost i poštenje, poštivanje osobnosti, neovisnost o pojedinim interesima, poštivanje zakona i konačno moral, pristojnost i dobar ukus. Pitanjem etike u novinarstvu bave se mnogi stručnjaci među kojima se posebno ističe teza Johna Merrilla o osobnoj težnji novinara za etičnošću. „John Merrill spominje prethodnu želju za odgovornošću u ispunjenju novinarskog poziva. Po njegovom sudu, novinar se mora brinuti da čini ispravne stvari, mora željeti biti etičan i takva iskrena želja vodit će ga u potrazi za pobjedom moralnosti i za etično donošenje odluka.“⁴⁹

Donošenje etičnih odluka u novinarstvu nije uvijek lako, no u situaciji poput one s fotografijom brutalnog smaknuća Tomislava Salopeka, svaki bi novinar ili urednik trebao postaviti samo dva pitanja: bih li želio da netko objavi takvu fotografiju meni drage osobe i što postizem objavom takve fotografije? Ako je odgovor na prvo pitanje negativan, a odgovor na drugo pitanje da se postiže upravo onakav efekt kakav su teroristi željeli, što se ovdje čini prilično jasnim, onda fotografija (ili drugi uznemirujući sadržaj koje mediji danas kao takve označavaju vjerojatno da bi im dali još veći senzacionalizam) ne smije biti objavljena. No u visoko tabloidiziranim medijima u kojima je senzacionalizam pravilo, a ne iznimka, i novinarska je etičnost sve češće iznimka nego pravilo.

⁴⁹ Vilović, G. (2003.), Istraživačko novinarstvo: tabloidizacija i etika, Društvena istraživanja, Zagreb, god. 12, br. 6, str. 964.

5. ZAKLJUČAK

Razvoj interneta i društvenih mreža osim mnoštva pozitivnih promjena, donio je i promjenu u najvećoj globalnoj prijetnji – terorizmu. Komunikacija između terorističkih skupina na različitim kontinentima lakša je i brža no ikad prije. Istovremenu komunikaciju na chatovima društvenih mreža sigurnosnim službama gotovo je nemoguće pratiti. Javna propaganda, javne prijetnje i najave terorističkih akcija samo su vidljiv dio terorističkih aktivnosti na novim medijima. Evidentno je kako je borba protiv terorizma na neki način zapravo borba protiv ubrzanog razvoja tehnologije i komunikacije putem interneta. A takva borba je unaprijed izgubljena.

Zahvaljujući internetu teroristička je propaganda, a u posljednje vrijeme radi se o islamističkom terorizmu, dostupna svim korisnicima te mreže. Širenje propagande internetom rezultiralo je regrutiranjem velikog broja žena koje najčešće traže osvetu za ubijene muževe, braću i ostale članove obitelji. Osim osvete, motiv je i slava. No napomenimo još jednom kako je biti žena samoubojica u Rusiji – sramota, za razliku od Palestine, u kojoj su teroristkinje heroine. Zaključujemo stoga kako slava nije najvažniji motiv. Osim unutarnjih motiva, postoje i oni vanjski. Jedan takav je i pritisak okoline, često same obitelji. U Čečeniji su žene često bile izdane od vlastitih obitelji koji su ih poslali u „sveti rat“ zbog novca. Jednom kada krene tim putem, žena nema mogućnost odustajanja ili bijega. Često se koriste i opojna sredstva kako bi ih se zadržalo do ispunjenja cilja. Postavlja se pitanje kako sigurnosne službe ne mogu doći do imena onih koji vrbuju i pripremaju žene za teroristički čin, protiv njihove volje, kada se radi o uigranim i dobro organiziranim skupinama koje već desetljećima djeluju na javno poznatim područjima. Sigurnosne službe danas nastoje spriječiti onu posljednju fazu terorističke akcije – sam čin izvršenja napada. Krajnje je vrijeme da se terorističke akcije počnu sprječavati u prvoj fazi – vrbovanju i okupljanju novih članova. Jer tko će spasiti jednu ženu kada je izda vlastiti otac, muž ili brat u svijetu gdje još uvijek nailazimo na razmišljanja kako žene ne mogu i ne znaju djelovati same već se trebaju prikloniti muškoj figuri. Iako se radi o istočnjačkim ženama, evidentno je kako ni zapadnjačke žene ne bi imale više moći ili izbora jer razlike između spolova postoje, nažalost, i u 21. stoljeću.

Svaka teroristička akcija popraćena je kao medijski spektakl. Davanje ogromnoga medijskog prostora terorističkim organizacijama i njihovim akcijama rezultiralo je indirektnim širenjem hysterije i straha. A time se terorističke organizacije *hrane*. Zaslijepljeni senzacionalizmom, ekskluzivnošću i borbom za publikom mediji često ne izvještavaju profesionalno i prelaze granice dobrog ukusa. Dokazuje to i primjer Hrvata Tomislava Salopeka koji smo detaljno razradili u posljednjem dijelu rada. Neki su mediji djelovali kao oružje terorista, a ne kao izvor informacija. Prenošenje

uznemirujućih sadržaja može doprinijeti širenju terorističkog djelovanja. Iako su gotovo svi hrvatski portali o slučaju Salopeka izvijestili s posebnom dozom opreza, Tportal jedini je hrvatski portal koji nije objavio čak ni fotografiju Salopeka kako kleči ispred maskiranog terorista. Postavlja se pitanje zašto su ostali portali objavili tu fotografiju i što su time postigli.

Spomenimo još jednom i neke regionalne portale koji su objavili fotografiju s nezamućenom glavom žrtve, a jedan od njih čak i poveznicu koja vodi do potpuno nezamućene fotografije unakaženog tijela. Ti portali ne vode se moralnošću, pristojnošću ni dobrim ukusom, a svejedno se nazivaju novinarskim portalima. Gdje je tu novinarska etika?

Novinarstvo 21. stoljeća u velikom je iskušenju. Globalna prijetnja kao što je terorizam za sobom nosi i osjetljive teme koje su često etički upitne. Rijetki su mediji danas koji se tom iskušenju mogu oduprijeti i svoj posao odraditi profesionalno s ciljem objektivnog informiranja javnosti. Mediji 21. stoljeća neprestano posrću na izazovima koje pred njih postavlja terorizam, a sumanuta borba za publiku prevladava nad stvarnim društvenim interesom. A to dugoročno ne ide u prilog ni njima, ni publici, već samo teroristima i njihovim zlokobnim ciljevima.

6. LITERATURA

- [1] C. Townshend: Terorizam, Šahinpašić, Sarajevo, 2003.
- [2] C. C. Harmon: Terorizam danas, Golden marketing, Zagreb, 2002.
- [3] J. F. Gayraud, D. Senat: Terorizam, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2008.
- [4] M. Guidere: Novi teroristi, Alfa, Zagreb, 2012.
- [5] J. Juzik: Alahove nevjeste, Fraktura, Zaprešić, 2007.
- [6] L. Pettiford i D. Harding: Terorizam: novi svjetski rat, Mozaik knjiga, Zagreb, 2005.
- [7] W. Laqueur: The new terrorism: fanaticism and the arms of mass destruction, Phoenix press, London, 2001.
- [8] S. Neighbour: The Mother of Mohammed, University of Pennsylvania Press, Pennsylvania, 2010.
- [9] J. Jurišić i M. Šapit, Utjecaj terorizma na ulogu i djelovanje medija, Politička misao, Vol. XLII, br. 4, 2005, str. 115-128.
- [10] M. Zirojević Fatić, Zloupotreba interneta u svrhe terorizma, Bibliid, Vol. LXIII, br. 3, 2011, str. 417-448.
- [11] <http://ftp.iza.org/dp8497.pdf>, dostupno 05.07.2016.
- [12] G. Vilović, Istraživačko novinarstvo: tabloidizacija i etika, Društvena istraživanja, Zagreb, god 12, br. 6, 2011, str. 964.
- [13] <http://www.prglas.com/mediji-terorizam/>, dostupno 09.06.2016.
- [14] <http://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/tomislav-salopek-kronologija-slucaja---396229.html>, dostupno 10.06.2016.
- [15] <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/13/isis-video-david-haines-beheading>, dostupno 05.07.2016.
- [16] <http://old.hnd.hr/hr/newslist/show/68379/>, dostupno 12.06.2016.
- [17] <http://arhiva.portalnovosti.com/2010/04/crne-udovice-proizvod-cecenske-i-ruske-represije/>, dostupno 12.06.2016.
- [18] <http://www.blic.rs/vesti/drustvo/velicaju-isis-otkriveno-ko-stoji-iza-portala-vijesti-ummata/bmkc5rb>, dostupno 17.06.2016.

Popis slika

Slika 4.1 Snimka Salopeka, net.hr Izvor: http://bit.ly/1W382Xe	25
Slika 4.2 Salopekova obitelj, 24sata Izvor: http://bit.ly/29uNNQO	26
Slika 4.3 AFP Twitter Izvor: https://twitter.com/afp	26
Slika 4.4 Inicijativa, Index.hr Izvor: http://bit.ly/1YwSETc	27